

Д. Поппер. Танець ельфів. Іспанська серенада. Угорська рапсодія. Концертний полонез. Метелик. Прялка.

П. Сарасате. Циганські наспіви. Сапатеадо.

К. Сен-Санс. Allegro appassionato. Лебідь.

П. Чайковський. Сентиментальний вальс.

Ф. Шопен. Ноктюрн ми бемоль мажор. Вальс ля мінор. Інтродукція і блискучий полонез.

Ф. Шуберт. Ave Maria.

УДК 78.27 (Укр.)

Я.Р. ГОРАК

ВОЛОДИМИР САДОВСЬКИЙ ТА СТАНІСЛАВ ЛЮДКЕВИЧ: ДО ХАРАКТЕРИСТИКИ ВЗАЄМИН

У статті зроблена спроба якнайповніше зібрати і систематизувати факти майже 40-річних контактів священика, диригента, музичного критика Володимира Садовського і композитора Станіслава Людкевича в різних сферах музичного життя Галичини першої половини ХХ ст.: музично-громадській, видавничій, науковій, диригентській, музично-критичній. Зібраний матеріал показує, що взаємини обох митців були взаєминами односторонців, які своєю діяльністю в різних галузях музичного життя сприяли його активізації і професіоналізації.

Ключові слова: Володимир Садовський, Станіслав Людкевич, «Союз співацьких і музичних товариств», «Артистичний вістник», Андрей Шептицький, Львівський архієпархіальний собор.

Я.Р. ГОРАК.

ВЛАДИМИР САДОВСКИЙ И СТАНИСЛАВ ЛЮДКЕВИЧ: К ХАРАКТЕРИСТИКЕ ВЗАИМООТНОШЕНИЙ

В статье впервые возможно полно собраны и систематизированы факты почти 40-летних контактов священника, дирижера, музыкального критика Владимира Садовского и композитора Станислава Людкевича в разных сферах музыкальной жизни Галичины первой половины ХХ в.: музыкально-общественной, издательской, научной, дирижерской, музыкально-критической. Собранный материал доказывает, что контакты эти были взаимоотношениями односторонцев, которые своей деятельностью в разных сферах музыкальной жизни способствовали ее активизации и профессионализации.

Ключевые слова: Владимир Садовский, Станислав Людкевич, «Союз певческих и музыкальных обществ», «Артистический вестник», Андрей Шептицкий, Львовский архиепархиальный собор.

Y.R. HORAK

VOLODYMYR SADOVSKYI AND STANISLAV LIUDKEVYCH: TO THE CHARACTERISTIC OF RELATIONSHIPS

For the first time, the article attempts to gather and systematize the facts of 40-year contacts between V. Sadovskyi and S. Liudkevych. The contacts occurred in the various spheres of music life in Galicia of the first half of the XXth century, such as music and public, publishing, scientific, conductor, and music and critical spheres. The gathered materials reveal the relationships between the both artists as the ones of adherents, whose activity in the various spheres of music life assisted its activation and raise of professionalism.

Key words: *Volodymyr Sadovskyi, Stanislav Liudkevych, Andrei Sheptytskyi, «The Union of Singers and Music Societies», Lviv Archdiocese Convocation.*

До кола багатолітніх друзів С.Людкевича, його однодумців і помічників у багатогранній діяльності належав Володимир Домет Садовський (1865-1940). Поза принагідними згадками прізвища В.Садовського у зв'язку з редагуванням С.Людкевичем «Артистичного вістника» їх взаємини не досліджувалися окремо. У першому томі монографії про С.Людкевича З.Штундер [24] подає дещо більше фактажу, однак і він не вичерпує повної картини їх взаємин. Мета статті – на основі доступних матеріалів якомога повніше окреслити історію їх стосунків. Актуальність реалізації такої мети двояка: передовсім цим збагачуються скупо розроблені нині монографічні огляди контактів С.Людкевича з різними митцями. Крім того, дослідження цих взаємин спонукає глибше вникнути у матеріали, пов'язані з малодослідженою нині постаттю В.Садовського, і збагатити деякі факти біографії С.Людкевича.

Точної дати і місця знайомства В.Садовського із С.Людкевичем невідомо. Фактичний джерельний матеріал дає підстави здогадуватися, що датою їх знайомства стали 1901-1902 роки. Раніше, правда, доля обох митців була пов'язана зі Львовом, але хронологічно їх перебування у столиці Галичини не збігалося: С.Людкевич прибув до Львова на навчання в університеті 1897 року, а В.Садовський був тут впродовж 1887-1891 рр. питомцем духовної семінарії.

29.06.1901 року зібралися у львівському приміщенні «Руської Бесіди» відпоручники всіх «Боянів» для обговорення питання спільної організації. Після дискусій шляхом голосування було утворено «Союз співацьких і музичних товариств». До комітету для створення статуту нової організації увійшли В.Шухевич, С.Федак, О.Нижанківський, Я.Вітошинський, Ф.Колесса і С.Людкевич. В.Садовський не міг брати участі в цьому з'їзді, оскільки лише 30.06. 1901 р. він виїхав з Відня до Перемишля, де мав обійняти посаду військового капелана. Однак питання організації подібного музичного «Союзу», який би організував, централізував у своїх руках музичне життя і музичну освіту в Галичині, було теж в колі його музично-громадських інтересів і метою його цілеспрямованої праці. Ще 1899 року, перебуваючи у Відні, він ініціював з'їзд галицьких музикантів з метою створення такого «Союзу», однак ініціатива ця не була належно підхоплена. Тому факт утворення «Союзу Боянів» мав бути ним радо сприйнятий і стати стимулом до активної діяльності. Що саме так і було – ілюструє стаття В.Садовського «В справі «Союза співачких і музичних товариств», яка, хоч і опублікована пізніше – 1904 року, великою мірою розкриває події попередніх років, і ці події є дороговказом для простеження взаємин В.Садовського з С.Людкевичем у той період.

Справа зі статутом «Союзу співацьких і музичних товариств» не пішла так швидко, як того сподівалися: перший варіант документа, запропонований для затвердження, намісництво відхилило. Робота над виправленням і повторним поданням на затвердження затягнулася так, що статут було затверджено лише 15 травня 1903 року. За той час «Союз» не міг оголосити про свої перші загальні збори, і тому так вийшло, що від часу створення «Союзу...» до тих перших зборів минуло 2 роки. Про перебіг офіційного затвердження статуту «Союзу співацьких і музичних товариств» преса не подавала ніякої інформації. Тому не дивно, що діячі в Перемишлі (в т.ч. В.Садовський) не були належно поінформовані, а навіть (як показує названа вище стаття В.Садовського) підозрювали львівських діячів у пасивності та індіферентності у провадженні початої справи.

Тому в Перемишлі вирішили взяти справу у свої руки. В.Садовський пише про це так: «Серед такого невідрадного настрою між рускою музикальною публікою з'їхався за попередньою умовою тісніший гурток музиків в Перемишлі дня 21 грудня 1902 року, щоби зложити конечну фахову часопись, котра по можности мала би вже коло лютого або марта 1903 виходити, а при помочи часописи покликати до життя «Музичний Союз» і при Союзі отворити музичну руску школу; вплинути на раціональнійше музикованє по «Боянах», з'організувати видавництво підручників научних музичних, конечних як для самоуків так і для учеників музичної школи, та знадобити порядне а передовсім поправне виданє музикалій з спеціальним узглядненєм співаників для шкіл так сільських як і міських і т.п.» [14, ч. 235,

с. 1-2]. В.Садовський не вказує, хто саме прибув на той з'їзд у Перемишлі. З.Штундер називає серед запрошених О.Нижанківського, Д.Січинського, Й.Кишакевича, Ф.Колессу і С.Людкевича, але останній на з'їзд не приїхав [24, с. 164-165]. Цей факт засвідчує, що обидва митці на той час були знайомі. Причина ж відсутності С.Людкевича на тих зборах впливає з дальшого опису В.Садовського перебігу подій: «Загадане кількома охочими до роботи людьми діло було вже недалеке до зреалізованя, та з видавництвом часописи треба було конечно здержати ся, бо тим часом львівський комітет, а бодай деякі члени его, що не хотіли себе дати перебігти кружкови редакційному, «відозвою» з дня 10 червня 1903 повідомили руский загал не лиш про зложене, але навіть про довершене затверджене статута «Союза співацких і музичних товариств» (2 мая 1903 р.), скликуючи рівночасно всі музичні і співацкі товариства на перші загальні збори до Львова на 28 червня 1903» [14, ч. 235, с. 2]. Згадана В.Садовським «Відозва» з датою «у Львові дня 10 червня 1903» справді була опублікована, і «основателями», підписаними під цим документом, були В.Шухевич, С.Федак, Я.Витошинський, О.Бережницький, Р.Ганінчак і С.Людкевич [1, с. 3]. Таким чином, С.Людкевич не прибув на з'їзд у Перемишлі, бо в тому ж напрямку працював з гуртом львівських діячів. Виглядає так, що два гуртки – Перемишльський (з В.Садовським) і Львівський (з С.Людкевичем) – незалежно один від одного працювали (а з наведених слів В.Садовського проглядає і певна конкуренція, змагання між ними) для одної мети – закладин «Союзу» з подальшим відкриттям під його патронатом музичної школи.

Перші загальні збори «Союзу співацких і музичних товариств» відбулися 28 червня 1903 року. В.Садовський був на цих зборах відпоручником від «Перемиського Бояна», С.Людкевич як автор статуту теж брав у них участь. За рукописним протоколом, на цих зборах В.Садовський виступав «в справі формальній і вносить, щоби найперше перевести дискусію над статутом» [21, ар.2-3.], однак його внесення було відхилене. При виборах Виділу на цьому ж засіданні В. Садовський, набравши 14 голосів, стає виділовим у новообраному Виділі «Союзу...» [21, арк.2-3.]. Друкований варіант звіту про ці збори подає також цікаву деталь: після перечислення обраних до Виділу «дальше ухвалено: вже із слідуючим роком [Формулювання неясне – чи йдеться про навчальний рік з вересня 1903 р., чи про 1904 рік. – Я.Г.] заложити бодай найнижший курс музичної школи, при чім прийнято внесок делег[ата] «Перемиського Бояна» о. В.Садовського, щоби поробити кроки в ціли зміни устава в тім напрямі, аби «Союз» мав право заснувати консерваторію музичну. Відтак ухвалено по можности вже із слідуючим роком до видаваня музичної часописи, а вкінци: змінити ще сего року устав товариства по вислуханю гадок усіх «Боянів» і кружків співацких і музичних» [10, с. 3]. Після обрання Виділу, згідно з рукописним протоколом, «п. Людкевич порушує квестию заснованя школи музичної «Союза» і порозумітися з тов[ариством] «Сокіл», яке в тій справі дещо зробили. П[ан] Шухевич противить ся тому. П[ан] Людкевич пропонує до свого додаток іменно, щоб поручено Виділови отворене музичної школи вже з 1 вересня 1903. Внесенє п[ана] Людкевича ухвалено» [21, арк.3]. Таким чином, історія створення організації «Союзу співацких і музичних товариств» у Львові і участь обох митців у цьому процесі показує, що, незважаючи на перебування в різних містах (Перемишлі і Львові), обоє вже на початку взаємин виявилися однодумцями, працюючи з різними колами діячів (які ще й конкурували між собою) для здійснення однієї суспільно необхідної мети.

У зв'язку з перебуванням впродовж року від 1 жовтня 1903р на військовій службі у Відні С.Людкевич не відвідував засідань «Союзу співацких і музичних товариств». Лише один раз (27.05.1904) за весь цей час фіксують «протоколи» присутність на засіданнях В.Садовського. Навчальний рік 1903-1904 рр. В.Садовський працює у Перемишлі як учитель співу у дівочому ліцеї (згодом – Руський Інститут для дівчат) [13, с. 1; 19, с. 76-77]. Після повернення з військової служби до Перемишля С.Людкевич починає педагогічну працю в Українській перемишльській гімназії і в цьому ж Руському інституті для дівчат.

Почавши від зламу століть, В.Садовський наполегливо працює над здійсненням давньої мрії – видання музичного часопису. 1904 року йому вдалося зорганізувати видання «Альманаху музичного», який був літературною частиною «Першого ілюстрованого календаря музичного» і виходив за редакцією Ромуальда Зарицького – перемишльського приятеля В.Садовського.

Видання виходило впродовж 1904-1907 років. На жаль, документально його історія докладно не простежена і немає можливості констатувати причетність до того видання С.Людкевича і його співпраці з В.Садовським. У виданні «Альманаху...» за 1904 рік (повторене другим накладом в 1905р.) більшість становили статті В.Садовського, однак тут поміщено і статтю С.Людкевича «Про розвій та сучасне становисько т.зв. програмової музики».

Значно ширше розвинулася і більше відомою є співпраця обох митців у журналі «Артистичний вістник», ініціатором видання і співвидавцем якого був В.Садовський. Першою відомою документальною згадкою роботи В.Садовського в напрямку видання такого мистецького журналу є його лист від 16.08.1904р. до невстановленого адресата, в якому В.Садовський детально обговорює ціни на папір, друк нотних додатків, тиражу, транспортування тиражу з Перемишля до Львова [22, арк.1-2]. Згодом до справи видавництва В.Садовський залучає Анатоля Вахнянина як голову «Союзу співацьких і музичних товариств» і директора Вищого музичного інституту. Не без впливу В.Садовського, з ініціативи А.Вахнянина 28.09 1904 року було створено видавничу спілку, яка б мала видавати «Артистичний вістник». На жаль, допис, який інформує про створення цієї видавничої спілки, не подає бодай якогось переліку її членів, але ось як зазначає «контури» і потребу майбутнього видання [9, с. 3]. Після повернення до Перемишля С.Людкевича, в листі до А.Вахнянина 21.10. 1904 р. В.Садовський рекомендує свого приятеля на посаду редактора [3, с. 156]. У тому ж листі обговорюється ініціатива видання альманаху в Перемишлі, і В.Садовський категорично наполягає на виданні журналу у Львові. Остаточою відповідальним редактором журналу став Олександр Бережницький, а співредакторами – Іван Труш (пластичне мистецтво) та Станіслав Людкевич (музична частина). На засіданні Виділу «Союзу співацьких і музичних товариств» 23.11.1904 року «на внесенне п[ана] Голови [А.Вахнянина – Я.Г.] ухвалено одногосно приступити до Спілки Видавничої «Арт[истичного] вісника» з квотою 60 К[орон] і поручено єї панови Касирови виплатити на жадане адміністрації «Арт[истичного] Вісника» [21, арк.8]. «Союз співацьких і музичних товариств» став офіційним видавцем журналу. З листа В.Садовського до А.Вахнянина від 4 січня 1905 року випливає, що поява першого номера була результатом копіткої праці, хоч були і недоліки. У тому ж листі В.Садовський скаржиться, що «з Сясьом [С.Людкевичем. – Я.Г.] робота справді не легка! Він до того все мені грозить, що усуне ся зовсім, бо не має охоти!» [3, с. 160]. Наполегливу редакторську працю засвідчують також збережені матеріали архіву «Артистичного вісника»: рукописні варіанти обкладинок, реклам на форзацах, правлені і переписані начисто статті, які увійдуть в номер, а також відсіяні від друку [21, арк.10-18].

Співпраця В.Садовського з С.Людкевичем у «Артистичному вістнику» втілилась у співавторстві деяких опублікованих матеріалів. Так, в перших номерах журналу поміщена стаття «Наші видавництва і музикалії за останні літа (1900-1905)», написана ними. Для публікації в «Артистичному вістнику» В.Садовський ще восени 1904р. (як засвідчує лист до А.Вахнянина від 21.10.1904р [3, с. 157]) здійснив переклад відгуку Г.Берліоза про Д.Бортнянського, опублікованого в травневому зошиті журналу під назвою «Hector Berlioz про хор Придворної капелії в Петербурзі та про Бортнянського» і помилково приписуваний сучасними дослідниками С.Людкевичу [20, с. 254].

У 10 зошиті «Артистичного вісника» 1905 року без зазначення авторства і без кінця надруковано статтю «Наші шкільні співаники» [8], яку вважають статтею С.Людкевича і передруковують серед корпусу його праць [6, с. 257-259]. Тим часом у рукописному архіві Й.Кишакевича, переданого недавно до відділення «Палац мистецтв» ЛННБ ім. В.Стефаніка¹, віднайшовся рукопис варіанта цієї статті з назвою на обкладинці «Вступне слово до співаників», написаний рукою В.Садовського у шкільному зошиті в лінійку [З цього рукопису матеріал передруковано: 2, с. 34-37]. Ця знахідка дає підстави припускати, що стаття або писалася у співавторстві з В.Садовським, або С.Людкевич використав матеріал В.Садовського, дещо дослівно залишивши, а в основній частині написавши новий текст. Віднайдення

¹ На момент написання статті архів ще не опрацьований для бібліотечних фондів, тому не маємо змоги вказати його координат (№ фонду, опису, справи).

рукопису цієї статті проливає світло на дальше її призначення. Разом з рукописом статті зберігся також рукопис підручника під заголовком «Елементарна теорія музики і співу для ужитку шкіл народних. Додаток до співаників укладу Людкевича і Домета». Весь рукопис підручника, написаного В.Садовським, завершує датування: «Перемишль 9-11 лютого 1907». Підзаголовок посібника – «Додаток до співаників укладу Людкевича і Домета» – свідчить, що, пишучи підручник, В. Садовський розраховував на підтримку і допомогу С. Людкевича, якого в той час у Перемишлі не було (він перебував на навчанні у Відні і лише восени 1908 року повернувся до українського міста). За відсутністю документальних джерел сьогодні важко сказати, як склалася спільна робота далі: чи підтримав С. Людкевич ініціативу В.Садовського стосовно дальшої роботи над підручником. Очевидно, наявність рукописного підручника і рукописної версії статті показує, що все це мислилося авторами як єдина цілісна праця, де стаття «Наші шкільні співаники» (у рукописі – «Вступне слово до співаників») мала бути вступом, після якого йшов сам співаник і, врешті, підручник як прикладний матеріал, який завершує всю цілість.

Окрім статейного матеріалу, «Артистичний вістник» містив ще й музичні додатки – нотні тексти творів різних жанрів, обробок і т.і. В.Садовський і С.Людкевич доклали творчої праці і для цих додатків: коляду «Бог предвічний народився (напів з Тернопільщини)» у версіях для чоловічого хору (C-dur) та мішаного хору (A-dur) гармонізував В.Садовський, а коляду «Нова радість стала (Напів з Ярославщини)» для мішаного хору (A-dur) – С.Людкевич. Поруч з «Ранньою молитвою» П.Чайковського (з «Дитячого альбому») та мелодіями кількох народних пісень ці обробки склали окремо виданий «Музичний Додаток до «Артистичного Вістника» за рік 1905». Одна із архівних справ містить рукописи згаданих обробок В.Садовського та С.Людкевича. Ці рукописи вказують дату і місце здійснення обробки В.Садовським – Перемишль, 14.12.1904 року [23].

Проживаючи поруч у Перемишлі, В.Садовський і С.Людкевич впродовж 1905-1906 рр. є учасниками різних імпрез. Так, від кінця грудня до 10 лютого 1906 року у Перемишлі давав вистави театр «Руської бесіди» під керівництвом Миколи Садовського. Сюди ж прибули з часом для виступів Марія Заньковецька та Северин Паньківський. Названих театральних діячів гостинно приймали в помешканні С.Людкевича і в присутності В.Садовського. 5 травня 1906 р. у Перемишлі давав концерт як бандурист Гнат Хоткевич, а після концерту задніпрянський гість відвідав помешкання В.Садовського разом з С.Людкевичем [24, с. 173].

Впродовж 1906-1913 рр. не маємо ніяких документально підтверджених фактів взаємин між С.Людкевичем та В.Садовським. Якоюсь мірою цю прогалину заповнюють опубліковані на шпальтах преси рецензії В.Садовського на концерти у Перемишлі та Львові, де виконувалися твори С.Людкевича. Рецензій тих небагато, і критик у них дає не стільки характеристику самого твору свого колеги, скільки характеристику виконань. Такими є рецензії «Рефлексії з приводу одного концерту» (1907р.) та «Концерт на дохід 101» (1911), де йдеться про виконання «Пісні побіди» (інша назва – «Вічний революціонер») С.Людкевича на слова І.Франка для хору в супроводі фортепіано в чотири руки. Про виконання солоспіву С.Людкевича «Черемоше, брате мій» Модестом Менцинським йдеться у двох рецензіях В.Садовського на перемишльські концерти співака 1909 та 1912 рр. [15; 16].

Принагідні подяки, згадки про В.Садовського в статтях С.Людкевича пізніших років натякають на спільні зацікавлення обох митців у роки перед першою світовою війною. Одним з таких зацікавлень було створення музично-теоретичних підручників. С.Людкевич як тогочасний директор Вищого музичного інституту розумів необхідність їх створення та поширення і впродовж 1912-1913рр. працював над створенням підручника «Загальні основи музики». У передмові до підручника, написаній 1913 року, С. Людкевич зазначає: «Уважаю своїм обов'язком зазначити, що в деяких партіях використав я деякі думки й помисли з рукописного невикінченого підручника «Загальної науки музики» о. В. Домета Садовського, який ласкаво відступив його для мого ужитку» [7, с. 4]. Названий С.Людкевичем підручник В.Садовського, на жаль, не зберігся.

Перша світова війна розкидала приятелів. Мобілізований до війська, С.Людкевич мусив залишити посаду директора Вищого музичного інституту. Попавши відтак до

російського полону, відбував його у Туркестані, у Перовську, а до Львова повернувся лише 27.02.1918р. В.Садовський був засланий до Сибіру, де перебував впродовж 7 років і лише 1921 року повернувся до Львова. Ніяких звісток про контакти митців протягом цих 7 років (1914-1921) поки не виявлено. Тим ціннішою є згадка С.Людкевича у статті «Бібліографія творів М.Вербицького» з 1920 року про побачені ним ще перед війною в бібліотеці В.Садовського автографи симфоній та полонезів М.Вербицького [5, с. 308-309]. С.Людкевич писав, що автографи недоступні йому в момент написання статті, оскільки «бібліотека неприсутнього досі Садовського спакована і опечатана від кількох місяців для висилки її до Українського Національного музею у Львові» [5, с. 309]. Наведена цитата свідчить, що С.Людкевич користав з досить масштабної і солідної бібліотеки свого колеги¹ і, розуміючи її цінність, клопотався нею в роки воєнної завірюхи, залишивши для дослідника важливу інформацію про долю бібліотеки в той період.

Після повернення В.Садовського із заслання С.Людкевич консультувався з приятелем у справі видання друком «Збірника літургічних і церковних пісень на основі народних напівів» власного упорядкування і опрацювання. Збірник вийшов 1922 року, у передмові С.Людкевич зазначив подяку «о. В.Садовському за його кілька цінних заміток, якими я міг ще в останню хвилину перед друкуванням збірника покористуватися» [6, с. 251].

1926 року В.Садовський разом з о. Т.Войнаровським, о. Д.Лопатинським та о. Г.Костельником входить до комітету, який організовував ювілейну академію в честь 25-літнього ювілею вступлення на митрополичий престіл Андрея Шептицького. Про відзначення цього ювілею і свою участь в ньому В.Садовський написав у окремій замітці-рецензії. За цією публікацією, після вітальної промови С.Федака «обновлений а вишколений хор Львівського Бояна під вправною і умілою батугою свого діригента Д-ра Стан. Людкевича виконав два октети Дм.Бортнянського, на 2 точку «Се нині благословіте Господа», а на закінчення «Кто взидет на гору Господню». Невмовкаючи оплески були щирим признанням для співацької дружини, як і для її діригента. Виконання сих двох октетів, як і в муж. хорі питомців виведення псалми Бортнянського «Услышить Тя Господь», було рівночасно ювілейним святкуванням нашого церковного музика Дмитра Бортнянського перед ширшим загалом нашого народу» [17, с. 105]. Музичну сторону свята доповнив також виступ скрипаля Є. Перфецького у фортепіанному супроводі композитора В.Барвінського. Центром свята була промова Г.Костельника «Нова епоха нашої Церкви». «Святочний, а при тім сердечний настрій довершила коротенька прощальна промова о. Вол. Дом. Садовського до Ювілята від Комітету» [17, с. 106-107].

2 червня 1929 року В.Садовський разом з С.Людкевичем, С.Федаком, М.Волошином, Б.Вахнянином та І.Охримовичем взяв участь у святкуванні століття заснування першого мистецького хору в Галичині при греко-католицькій Катедрі в Перемишлі. С.Людкевич був одним з ініціаторів проведення цього концерту. Дописи преси називають С.Федака, В. Садовського, І.Охримовича та С. Людкевича «заслуженими піонерами нашої співацької культури», а «публика витала оваційно появу старших диригентів як д-ра Ст. Федака і о. Садовського» [18, с.4]. «На першу часть програми припали церковні твори Вербицького [«Алилуя», «Іже херувими», «Тебе поем», «Отче наш» –Я.Г.], Лаврівського і Бортнянського, дириговані по черзі д-ром Федаком, о. Садовським, І Охримовичем і д-ром Людкевичем, – читасмо в одній з рецензій на концерт. – [...] В виведенні д-ра Федака і о. Садовського ближчих до церковних традицій і багатших в пієтизм, зискали ці твори на стилю і поставили відразу настрій концерту на відповідний рівень. Видно в цих диригентів руку досвідних і обізнаних з хором мистців, і приходиться лише жаліти, що так рідко появляються вони на концертній

¹ Нині бібліотека В.Садовського в цілості не збереглася, однак певне (хоч далеко неповне) уявлення про неї дають збережені списки цієї бібліотеки, зроблені її власником: один такий список під назвою «Содержання бібліотеки музикальної і духовних композицій» зберігся у ЦДІА України у Львові [22, арк. 39-68] з описом 256 видань. Інший список з переліком 245 видань під назвою «Список книжок музичної бібліотеки Володимира Садовського» зберігся у відділенні «Палац мистецтв ім. Т. і О. Антоновичів ЛННБ ім. В.Стефаніка НАНУ».

естраді» [4, с. 5]. У другій частині звучали твори А.Вахнянина, В.Матюка, І.Лаврівського, а також М.Леонтовича («Льодолом» і «Літні тони») у виконанні сполучених хорів Львівського та перемишльського «Боянів» під диригентурою С.Людкевича.

Впродовж останніх років життя (1939-1940) В.Садовський спільно з Й.Кишакевичем підготовляли матеріали з церковного співу – «правила» і «Декрет», – які мали бути розглянуті і затверджені на Львівському архієпархіальному соборі. Про те, що В.Садовський був співавтором «Правил», недвозначно серед обговорення констатує митрополит А.Шептицький, який, за протоколом пізнішого обговорення, «пояснює далі, що правила уложені оо. Садовським і Кишакевичем, а в них в дійсності міститься все, що оо. підносили» [12, с. 96]. Передруковуючи протоколи собору, видавці збірника «Калофонія» у короткому вступному слові зазначили, що В.Садовський і Й.Кишакевич уклали також «Декрет» про церковний спів, який обговорювався і був прийнятий на тому ж соборі [11, с. 207]. Матеріали були підготовані, однак собор, на якому вони мали бути розглянуті і затверджені, відбувся навесну 1941 року, коли В.Садовського вже не було в живих. На Х сесії Архієпархіального собору у Львові 18.04.1941 року було запропоновано до обговорення «Правила». У дискусії взяли участь отці Ів. Миронюк, В.Фіголь, Ігн. Цегельський, Мих. Волинець, Й.Сліпий, митрополит Андрей Шептицький [12, с. 96]. За протоколом святкової сесії Архієпархіального собору 25.04 (8.05), «Правила» про церковний спів ухвалив Собор одногolosно [...]» [12, с. 104].

До практичного переведення постанов «Правил» і «Декрету» на соборі 1942 року було визначено серед інших С.Людкевича. Як свідчить протокол підготовчої сесії львівського архієпархіального собору з дня 3 грудня 1942р., «на предложення Предсоборової Комісії ухвалено Організаційну комісію для церковного співу в такому складі: 1. о. крилошанин Рудь Стефан, 2. о. совітник Кишакевич Йосиф, 3. проф. Др. Людкевич Станислав з тим, що протонотар Собору [о. Вас. Лициняк. – Я.Г.] входить з уряду в склад цієї комісії» [12, с. 303]. На урочистій сесії того ж собору 10 грудня 1942 «цей внесок ухвалив собор одногolosно» [12, с. 306].

Отже, майже 40-літні взаємини між С.Людкевичем та В.Садовським були взаєминами односторонніх. Їхня співпраця спрямовувалася на закладення фундаменту для професійної музичної освіти і піднесення рівня цієї професіоналізації у всіх сферах музичного життя Галичини. Цією ідеєю були пронизані їхні старання щодо організації «Союзу співацьких і музичних товариств», спроби видання музичного (мистецького) часопису (яким став «Артистичний вістник») і публікацій на його сторінках, написання музично-теоретичних підручників українською мовою. Окремого дослідження в майбутньому потребують їхні спільні інтереси у сфері церковної музики, які виявилися у розшукуванні автографів та зборі спадщини перемишльських композиторів (зокрема М.Вербицького), вшануванні ювілею Д.Бортнянського 1926 р., виступах митців як диригентів на концерті до століття з нагоди заснування хору при кафедральному соборі в Перемишлі, праці над «Правилами» і «Декретом» про церковний спів, затвердженій по смерті В.Садовського на архієпархіальному соборі у Львові.

ЛІТЕРАТУРА

1. Відозва // Діло. – 1903. – Ч.121. – 2 (15).06. – С.3. – Підписано: Проф. Волод. Шухевич, Др. Стефан Федак, Ярослав Витошинський, Олександр Бережницький, Роман Ганінчак, Стан. Людкевич.
2. Горак Я. До історії та характеристики українських музично-теоретичних підручників у Галичині першого десятиріччя ХХ століття: Методична розробка. /Яким Горак – Львів, 2008. – 37 с.
3. Горак Я. Листи Володимира Садовського до Анатолія Вахнянина /Яким Горак // Музична україністика: сучасний вимір. – Випуск 4: Міжвідомчий збірник наукових статей на пошану доктора мистецтвознавства, професора Марії Загайкевич /Редкол. Скрипник Г.А. (голова), Калениченко А. (заст.голови); [Ред.-упоряд. А. Терещенко]. – Київ: ІМФЕ ім. М.Рильського, 2009. – С.152-163.
4. З концертової салі (Концерт з нагоди 100-літніх роковин оснування першого хору на Галицькій

- Землі в Перемишлі) // Діло. – 1929. – Ч.124. – 6.06. – С.5. – Підписано: І.О-вич.
5. Людкевич С. Дослідження, статті, рецензії, виступи /Станіслав Людкевич. [Упоряд З.Штундер]. – Т.1. – Львів: Видавництво М.Коць, 1999. – 496 с.
 6. Людкевич С. Дослідження, статті, рецензії, виступи /Станіслав Людкевич. [Упоряд З.Штундер]. – Т.2. – Львів: Видавництво М.Коць, 2000. – 816 с.
 7. Людкевич С. Загальні основи музики (Теорія музики). /Станіслав Людкевич – Коломия: Накладом «Загальної книгозбірні», 1921. – 136 с.
 8. Наші шкільні співаники // Артистичний вістник. – 1905. – Зошит IX і X. – за вересень-жовтень. – С.122-123.
 9. Новинки. Нова часопись під заголовком «Артистичний Вістник» // Діло. – 1904. – Ч. 208. – 16 (29).09. – С. 3.
 10. Перші загальні збори товариства «Союз співацьких і музичних товариств» // Діло. – 1903. – Ч. 133. – 16 (29).06. – С. 3.
 11. Протоколи і декрети соборів про богослужбовий спів // Калоф́оніа: Науковий збірник з історії церковної монодії та гимнографії. – Число 1: До 70-ліття Олександри Цалай-Якименко. – Львів: Видавництво Львівської Богословської академії, 2002. – С. 207-224.
 12. Протоколи засідань львівських архієпархіальних соборів 1940-1944. [Упоряд. Августин Баб'як]. – Львів: Місіонер, 2000. – 443 с.
 13. Руский дівочий ліцей в Перемишли // Діло. – 1904. – Ч. 257. – 15 (27).11. – С. 1.
 14. Садовський В. В справі «Союза співацьких і музичних товариств» (під розвагу всій «співолубивій» Руси) /В.Садовський // Діло. – 1904. – Ч. 235. – 18 (31).10. – С. 1-2; Ч. 237-20.10 (2.11). – С. 1-2. – Підписано: Домет.
 15. Садовський В. Концерт Менцинського у Перемишли // Перемиський вістник. – 1909. – Ч. 13. – 25.06. – С. 1-2. – Підписано: Домет.
 16. Садовський В. Концерт Модеста Менцинського в Перемишли // Діло. – 1912. – Ч. 125. – 6.06 (24.05). – С. 1-2. – Підписано: Домет.
 17. Садовський В. Ювілейна Академія в честь Митрополита Андрея // Нива. – 1926. – Ч. 3. – С. 105-107. – Підписано: Домет.
 18. Століття першого українського хору в Галичині (Святочний хоровий концерт львівського, перемиського і стрийського «Бояна», «Бандуриста», «Сурми» і хору українських богословів у Львові) // Діло. – 1929. – Ч.123. – 5.06.-С. 4. – Без підпису.
 19. Український інститут для дівчат у Перемишлі 1895-1995: Ювілейна книга Пам'яті 100-річчя заснування. [Упоряд., вст. сл. І.Гнаткевич] // Редкол.: І.Гнаткевич, І.Дзядик-Сухорська, У.Єдлінська та ін. – Дрогобич: Відродження, 1995. – 168 с.
 20. Цвенгрош Г. З історії дискусій навколо церковно-музичної спадщини Дмитра Бортнянського (з додатком відгуку Гектора Берліоза про українського композитора) /Г.Цвенгрош // Записки Наукового товариства імені Шевченка. – Том ССХХХІІ: Праці музикознавчої комісії / Ред. О.Купчинський, Ю.Ясіновський. – Львів, 1996. – С. 249-266.
 21. ЦДІА України у Львові. – Ф. 867 (Іл. Гриневецький). – Оп.1. – Спр. 24.: Протоколи музичного товариства імені М.Лисенка. – Т.1.
 22. ЦДІА України у Львові. – Ф.309 (НТШ) – Оп.2. – Спр.224: Листи, статті, опис бібліотеки, документи «Артистичного вістника». – 70 арк.
 23. ЦДІА України у Львові. – Ф. 309 (НТШ). – Оп.2. – Спр.98: Ноти творів Штрауса, Чайковського та інших композиторів, що належали І. Свенцицькому.
 24. Штундер З. Станіслав Людкевич. Життя і творчість. /З.Штундер. – Т.1: 1879-1939. – Львів: ПП БІНАР-2000, 2005. – 636 с.